

М.С. Плащовата

КРЕДИТНО-МОДУЛЬНА СИСТЕМА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ІНТЕГРАЦІЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглядаються питання організації кредитно-модульної системи навчання студентів як в Україні, так і в провідних країнах світу, а також аналізуються особливості і основні елементи системи ECTS, характеризуються її основні функції, зміст та структура.

Висвітлено основні етапи утворення системи ECTS. Значну увагу приділено багаторівневій системі управління, що включає вертикальну мережу ECTS-координаторів. Проаналізовано підходи ВНЗ до формування змісту інформаційного пакету та оформлення договору на навчання.

Досліджуються особливості організації кредитно-модульної системи у післядипломній освіті, перепідготовці і підвищенні кваліфікації фахівців, у тому числі й у системі дистанційного навчання. Доведено важливість впровадження кредитно-модульної системи у навчальні заклади України з метою поліпшення якості навчального процесу й змісту організаційно-адміністративної роботи.

Ключові слова: кредитно-модульна система, ECTS, якість освіти, інтеграція, ECTS – кредити.

В статье рассматриваются вопросы организации кредитно-модульной системы обучения студентов как в Украине, так и в ведущих странах мира, а также анализируются особенности и основные элементы системы ECTS, характеризуются ее основные функции, содержание и структура.

Освещены основные этапы образования системы ECTS. Значительное внимание уделено многоуровневой системе управления, которая включает вертикальную сеть ECTS - координаторов. Проанализированы подходы вузов к формированию содержания информационного пакета и оформления договора на обучение.

Исследуются особенности кредитно-модульной системы в последипломном образовании, переподготовке и повышении квалификации, и в том числе в системе дистанционного обучения. Доказана важность внедрения кредитно-модульной системы в учебные заведения Украины с целью улучшения качества учебного процесса и содержания организационно-административной работы.

Ключевые слова: кредитно - модульная система, ECTS, качество образования, интеграция, ECTS - кредиты.

The author examines the issues of the credit-modular system organization of Ukraine as well as of leading countries of the world. The basic features, functions, the content and structure and elements of ECTS system are analyzed.

The article touches upon the issues of the main stages of ECTS system establishment. Much attention is given to the grading of management system that consists of ECTS – coordinators. The article deals with universities' approaches of information list formation and education contract contest.

The article deals with the peculiarities of the credit-modular system in graduate education, retraining and advanced training, including distance learning. The author comes to the conclusion that credit-modular system is very important for Ukrainian universities that improves the quality of the educational process and organizational work

Keywords: *credit-modular system, ECTS, quality of education, integration, ECTS - credits.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах відбувається корекція цілей освіти: поряд з необхідністю забезпечення інтересів держави дедалі більше уваги приділяється задоволенню потреб особистості в саморозвитку, формуванні й розвитку у підростаючого покоління, потреби активного оволодіння основами наук, уміння самостійно аналізувати проблеми, які виникають в тих чи інших ситуаціях, віднаходити альтернативні рішення й виробляти критерії їх обґрунтування.

Те, що в структурі вищої освіти України вже багато років закладено двоступеневість і вже опрацьовано освітньо-кваліфікаційні рівні бакалавра, спеціаліста та магістра, дає нам можливість говорити про певне наближення до системи, проголошеної Болонською декларацією. Створена і функціонує державна система контролю якості освіти. В Україні вже закладено певні основи системи "двоступенева освіта" — "контроль якості освіти" — "кредитно-модульна система", визначеної європейськими експертами, як "золотий трикутник".

Аналіз останніх досліджень. Питання кредитно-модульної організації системи навчання висвітлено у працях А. Алексюка, М. Згуровського, В. Кременя, В.Паламарчук, І.Зязюна, В.Байденко, Ю.Колер та деяких інших науковців.

Мета статті полягає у характеристиці особливостей використання кредитно-модульної системи у навчальному процесі провідних країн світу та України.

Виклад основного матеріалу. Нині у світовій системі вищої освіти найширше використовують різноманітні системи залікових одиниць (європейська, американська, британська система, й система країн Азії і басейну Тихого океану). Вибір однієї з цих систем або розробити національної системи залікових одиниць потребує спеціального дослідження.

Щодо ECTS (European Credit Transfer System), то її запропоновано в 1997 р. Європейською Комісією. Система також може використовуватися в рамках одного ВНЗ або між ВНЗ однієї країни. Система ECTS забезпечує спосіб вимірювання і порівняння результатів навчання при переході з одного ВНЗ в інший.

ECTS у вищій освіті покликана вирішити три проблеми: структурувати навчальні плани вищих навчальних закладів різних держав з метою забезпечення їх сумісності; поліпшити академічну мобільність студентів; забезпечити академічне визнання [1].

ECTS розроблено за програмою ERASMUS (European Community Action Scheme for the Mobility of University Students) (1988—1995 pp.), яка пройшла випробування протягом шести років як пілотний проект, в якому брали участь 145 ВНЗ країн Європейської співдружності [8].

У 1999—2000 pp. понад 1200 європейських ВНЗ використовували систему ECTS у межах студентського обміну. Найбільш інтенсивно систему ECTS використовують у п'яти країнах Європи: Франції, Іспанії, Німеччині, Італії і Великобританії. У кожній з цих країн щорічно відбувається більш як 12 тис. студентських обмінів тільки всередині однієї країни. Усього у країнах ЄС тільки в 2000 р. відбулося близько 750 тис. обмінів студентами. Галузі наук, за якими

найчастіше відбуваються обміни студентами, — бізнес, лінгвістика (філологія), соціальні, інженерні та юридичні науки [2].

Система ECTS — це формальна процедура кількісної оцінки виконаного студентом обсягу роботи (трудомісткість) у процесі вивчення певного курсу. Вважається, що мінімальне число ECTS-кредитів, яке відповідає успішному завершенню навчального року, дорівнює 60. Таким чином, у ECTS академічний рік як одиниця виміру в системі визнання документів про освіту і кваліфікацію асоціюється з визначеним обсягом роботи, що у свою чергу поділяється на визначені порції — ECTS-кредити.

Таким чином, ECTS-кредит — це одиниця виміру виконаної студентом роботи (від 1 до 60). Остання містить у собі прослуховування лекцій, семінарські заняття, практичну і самостійну роботу [7].

Слід зазначити, що у вітчизняній системі навчання навантаження вимірюється у годинах аудиторних занять з тієї чи іншої дисципліни, яку студент має вивчити. Але години — це кількісний показник, він не пов'язаний з якістю, тоді як у системі ICTS розмірність навчання визначається кількістю кредитних балів, які потрібно набрати для отримання диплома. Наприклад, щоб стати бакалавром студент повинен набрати 240 кредитів. Це можна зробити протягом одного року, а можна набирати поступово протягом чотирьох років. Кредити — це своєрідна "ціна" дисципліни, чим ближчий її зміст до суті спеціальності, якої має набути випускник, тим вища її "вартість". Кредити "збираються" до "кредитної сумки", 65 % якої мають становити кредити з нормативних, обов'язкових дисциплін, а інші можна набрати з елективних, або вибіркових дисциплін. Таким чином, вітчизняна система навчання певною мірою наближається до стандартів ECTS [7].

Шкала оцінок ECTS враховується для перезарахування оцінок локального університету при атестаціях ECTS-студента. Вона не порушує звичної системи оцінок локального університету, але дає змогу швидко перераховувати оцінки при переході студента з одного університету в інший.

Механізм дії системи ECTS включає три основних елементи: інформаційний пакет, договір на навчання (між ВНЗ і студентом) та реєстрацію оцінки знань.

Ці елементи визначає сам ВНЗ з метою створення основи для укладення дво- і багатосторонніх угод із співробітництва зі студентом та іншим ВНЗ. Кожен ВНЗ готує інформаційний пакет, який включає: опис усіх курсів, доступних у цьому ВНЗ; загальну інформацію про університет, його розташування, умови проживання студентів; адміністративні процедури, необхідні для реєстрації й академічний календар; порядок прийому, типи курсів, методики і технології викладання, величини кредитів і їхню структуру, назву факультетів і департаментів» що забезпечують читання курсів; умови проведення іспитів і оцінки знань, ступені та звання, що присвоюються після закінчення ВНЗ.

Пакет готується англійською мовою. Додатково допускається також варіант національною мовою.

Договір на навчання включає низку формальних процедур за такою схемою: студент заповнює стандартну заяву на прослуховування якого-небудь курсу (курсів) в іноземному ВНЗ, що входить до ECTS, так само, як і ВНЗ, у якому вчиться студент, і направляє його координатору ECTS у своєму ВНЗ. Заява і додаток, що відображають кількість і обсяг прослуханих раніше курсів, а також результати їх оцінювання надсилаються в іноземний ВНЗ. Якщо студента приймають у цей ВНЗ, підписується угода, яка через ECTS-координаторів обох ВНЗ надсилається студенту.

Реєстрація оцінки знань будується на системі кредитів, що дає змогу кількісно (число кредитів) характеризувати академічний курс так, щоб закінчений академічний рік для студентів визначався якою-небудь цифрою (сумою кредитів за академічні курси). Для ECTS академічний рік дорівнює не менш як 60 кредитам [6].

Повне академічне визнання означає, що навчання за кордоном (включаючи іспити та інші форми оцінки) замінюються порівняним часом навчання в рідному університеті, хоча зміст навчальної програми може відрізнятися.

У системі ECTS виділяють такі основні елементи як: прийняття ВНЗ зобов'язань ECTS, кредитування курсів навчального плану, підготовка інформаційних матеріалів, підписання угод про навчання іноземних студентів у межах ECTS, академічне кредитування студентів за системою кредитів, оформлення додатків із кількісними характеристиками про обсяг виконаної студентом роботи й оцінку якості набутих знань (аналогічні додаткам до диплома в практиці вітчизняної вищої школи), академічне визнання.

Слід зазначити, що студент одержує кредитну оцінку (число кредитів), тільки виконавши усі вимоги з прийнятої для цього курсу системи оцінювання (залік, іспит, інші форми). Варто звернути особливу увагу на розходження двох індикаторів системи академічного оцінювання: кредитів і власне оцінок (грейдів). Перші відображають обсяг виконаної роботи, а другі — якість набутих знань і навичок [3].

Для реалізації ECTS на рівні університету створюється багаторівнева система управління, що включає вертикальну мережу ECTS-координаторів. Координатор на рівні університету здійснює контакти між університетами і з Європейською Комісією, організовує роботу кафедр, інформує учасників освітнього процесу, готує інформаційні пакети. Координатор кафедр організовує роботу студентів і викладачів у практичних аспектах ECTS, забезпечує методичну й організаційну підтримку, відповідає за розробку навчальних планів. Викладач (тьютор) розробляє і реалізує кредитне-модульну систему.

Система ECTS гарантує студентам академічне визнання навчання за кордоном і розширює вибір місць навчання за кордоном, забезпечує доступ до повноцінних навчальних курсів і академічного життя в іншому ВНЗ і дає можливість не тільки самостійно формувати програму навчання, але і подальшого навчання за кордоном (студент може не повертатися до рідного ВНЗ після навчання за кордоном, а залишитися у ВНЗ, що приймає, чи перейти до третього ВНЗ). Університети самі приймають рішення про прийнятність такого акта, а також визначають умови, які необхідно виконати студенту для одержання диплома; забезпечує сертифікацію процесу навчання в іноземному ВНЗ.

Система ECTS забезпечує прозорість навчальних планів ВНЗ, у яких міститься детальна інформація про зміст навчального процесу на шляхи до здобуття ступеня; допомагає вирішенню питань академічного визнання кваліфікацій завдяки попередньому узгодженню змісту програми навчання між студентом, його рідним університетом і університетом, що приймає; більш чітко відображає структуру курсів навчального плану, навчальне навантаження студента і результати навчання; зберігає за ВНЗ їхню автономію і відповідальність за всі рішення, що стосуються результатів навчання студентів; і відкриває нові можливості для співробітництва; сприяє розвитку зв'язків між ВНЗ; поліпшує якість навчального процесу й організаційно-адміністративної роботи.

У лютому 1999 р. Європейська Комісія утворила робочу групу для вивчення можливості переходу від системи ECTS до системи "накопичення" кредитів — European Credit Accumulation.

Найкраще системи кредитів розроблені у Великобританії, Скандинавських країнах та Італії. Італійська реформа освітньої системи кредитів була застосована на всіх рівнях освіти. Сприятлива реакція на накопичувальні кредити спостерігається в Німеччині, Іспанії, Бельгії. [4].

На відміну від ECTS більшість сучасних освітніх кредитних систем є системами, що акумулюють кредити. Така кредитна система розробляється для окремого ВНЗ і є внутрішньою. У ній "трудомісткість процесу пізнання", необхідного для здобуття певного академічного ступеня, сегментується і "нормується" (тобто кожному сегменту присвоюється визначене число кредитів). Студенту надається академічний ступень після того як студент накопичив визначене навчальним планом число кредитів. При цьому проміжок часу, протягом якого допускається процес акумуляції, певною мірою є довільним, хоча й припускає певні обмеження. Яскравим прикладом кредитної системи, що акумулює, є вища школа США. Очевидними перевагами такої системи є гнучкість (кожен студент вибирає свою траєкторію набуття визначеного числа кредитів). Тобто система дає змогу більш ефективно реалізовувати концепцію

індивідуалізації процесу навчання; підвищується як дієвість процесу навчання, так і економічна ефективність.

Слід зазначити, що кредитно-модульна система є не тільки основою навчального процесу у традиційній вищій освіті, а й елементом системи післядипломної освіти, перепідготовки і підвищення кваліфікації, в тому числі у системі дистанційного навчання, де її застосування найбільш ефективно, оскільки пов'язане із системою контролю — тестуванням. Тобто впровадження цієї системи забезпечує реалізацію одного з головних положень Болонського процесу — "навчання протягом усього життя" [1].

Болонська декларація включає як одну з головних умов Європейської науково-освітньої інтеграції розробку системи оцінювання якості освіти за відповідними критеріями і методологією. При цьому передбачається істотне підвищення ролі держави як у запровадженні систем якості, так і узгодження їх у межах Болонського процесу.

Поряд із реалізацією принципу автономії університетів, що дають можливість самостійно будувати систему самооцінки ВНЗ, вплив державних і недержавних органів контролю якості дасть змогу як виявити більш слабкі сторони власне освітнього процесу, так і врахувати потреби ринку праці. При цьому незалежні результати оцінювання якості на всіх трьох рівнях мають накопичуватися в державному органі, який відповідає за якість і освіти. Ці результати мають бути вирішальними при визначенні інтегрального рейтингу вищого навчального закладу державним органом контролю. Тобто органи недержавної експертизи і контролю якості та система самоаналізу ВНЗ є складовими загальнодержавної системи контролю якості освіти.

Європейська співпраця з питань гарантії якості здійснюється як на рівні університетів (внутрішня оцінка), так і на міжуніверситетському рівні (зовнішня оцінка якості). Внутрішня оцінка, як експеримент, забезпечується шістьма групами, до яких входять університети, члени Європейської асоціації університетів, що проводили дослідження з проблем менеджменту досліджень, навчання і викладання, реалізації Болонських реформ. Зовнішню оцінку якості

здійснює Європейська мережа оцінки якості (ENQA). Важливо забезпечити функціонування Європейської системи якості освіти як постійно діючої системи [7].

Висновки. Кредитно-модульна система — це форма організації навчального процесу, яка передбачає поєднання модульних технологій та використання залікових одиниць (залікових кредитів). Поширеною є кредитна система, яка ґрунтується на принципах Європейської кредитно-трансферної системи — ECTS. Участь системи вищої освіти України в Болонських перетвореннях має спрямовуватись лише на її розвиток і набуття нових якісних ознак, сприяти підвищенню національних стандартів її якості.

До перспективних напрямів подальшого наукового пошуку можна віднести питання порівняльного аналізу форм та методів оцінювання знань учнів і студентів у провідних країнах світу та Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Болонський процес у фактах і документах: (Сорбонна - Болонья - аламанка - Прага - Берлін) / М-во освіти і науки України та ін.; [Упоряд.: М.Ф. Степко та ін.]. - К.; Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2003. – 52 с.
2. Журавський В.С. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти: Наук.-метод. вид. / В.С. Журавський, М.З. Згуровський – К.: Політехніка, 2003. – 195 с.
3. Зязюн І. А. Інтелектуальний творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти / І.А. Зязюн – К.: Віпол, 2000. – 636 с.
4. Козловська І. М. Історико-методологічні та загальнопедагогічні аспекти дидактичної інтеграції у професійній школі : методичні рекомендації /І. М. Козловська, Я. М. Собко. — Львів: ІПППО АПН України, 1995. — 28 с.
5. Мороз І. В. Педагогічні умови запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу / І.В. Мороз // Монографія: - К.: ТОВ «Освіта України», 2005. – 278 с.

6. Педагогика и психология высшей школы: Учебное пособие. - / Отв. ред. М.В. Буланова-Топоркова. –Ростов н/Д: Феникс, 2002. –544 с.

7. Сікорський П. І. Кредитно-модульна технологія навчання / І.П. Сікорський // Навч. посіб. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2004. – 127 с.

8. Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area. European Association for Quality Assurance in Higher Education. – Helsinki, 2005. – 41 с.

Відомості про автора

Плащовата Марина Сергіївна – аспірантка кафедри історії педагогіки і порівняльної педагогіки Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Адрес: 61168 м. Харків, вул. Блюхера, 2, корпус А, к. 224.

Телефон: 0683420037